

نشر گل واژه

کار و تمرین

فارسی

ششم ابتدایی

مؤلفین: فاطمه اسدی

ثریا علی محمدزاده

♦ با مطالعه دقیق متن درس چهارم به سوالات زیر پاسخ بده.

چه تفاوت و شباهتی بین زبان انسان‌ها و زندگی انسان‌ها وجود دارد؟

چرا در چهره‌ی دوم زبان، تغییر ایجاد می‌شود؟

عامل پیوستگی ما ایرانیان چیست؟

بند پنجم را با دقت مطالعه کن و فعالیت‌های زیر را انجام بده.

الف. ۵ کلمه بنویس که نقطه‌ی آنها فقط بالای حرف باشد.

ب. ۴ کلمه بنویس که چهار دندانه دارد.

پ. ۲ ترکیب وصفی و ۲ ترکیب اضافی بنویس.

کلمه‌ی صحیح را از داخل کمانک انتخاب کن و در جای خالی بنویس.

همان که اینک جلوی چشم شما روی (صفحه‌ی - صفحه‌ی) _____ کتاب و سر زبانان است.

اکنون (بگذارید - بگذارید) ————— خودم را کمی بیشتر به شما معرفی کنم. من چند چهره دارم:

اوّل آوا و صدا که (ظاهر - ضاهر) ————— می‌شود و شما با گوش دادن، آن را می‌فهمید و چهره‌ی دوم «خط»

است که در (نوشتار - نوشته‌ها) _____ آشکار می‌شود.

در جاهای خالی کلمه‌های مناسب بنویس.

واژه	ان	ها	کلمه ساخته شده
مدرسه	_____	_____	_____
کارگردان	_____	_____	_____
خجسته	_____	_____	_____
ماه	_____	_____	_____
روشنایی	_____	_____	_____

دور کلمه‌هایی که حروف «ان» علامت جمع برای آن‌هاست، خط بکش.

«نگاهبان، کسان، دشمنان، پیمان، جانتان، ایران، ایرانیان، یکسان، توان، برایتان، مهربان»

۱۲

متن املای زیر را تصحیح کرده و درست کلمه‌ها را بنویس.

وطن، خانه‌ی شماس‌ت و من آمل پیوستگی و ات‌هاد همه‌ی اعضای این خانه‌ام. شناسنامه و سند شناخت شما در هر جای ایران و در هر گوشه‌ی جهان، زبان ملی ایرانیان یعنی زبان فارسی است.

۱۳

مفهوم و کاربرد بیت «علم، چندان که بیشتر خوانی / چون عمل در تو نیست، نادانی» را در یک بند توضیح بده.

۱۴

هم‌خانواده‌ی هر کلمه را از متن درس پیدا کن و بنویس.

عریضه:	قصص:	عزّت:
مربّی:	شدید:	مجموع:
		مقصود:

۱۵

با کلمه‌های زیر ابتدا یک ترکیب بساز و سپس آن را در یک جمله به کار ببر.

جمله	ترکیب	
		ساز
		راهی

بخش‌های مناسب را به یکدیگر وصل کن.

هـ	ق
ز	ص
س	س
ع	ذ
م	ح

۱۷ شرح حال پدر یا مادر خود را به طور کامل بنویس (با توجّه به توضیحاتی که در کتاب درس آمده است).

۱۸ درباره‌ی مفهوم ضرب‌المثل «خوبی که از حد بگذرد، نادان خیال بد کند» یک بند بنویس.

داستان زیر را با شماره گذاری، مرتب کن.

- می‌خواهم در روستایمان معلّم شوم.
- یکی از دانشجویان دکتر حسابی به ایشان گفت:
- من که نمی‌خواهم موشک هوا کنم.
- شما ۳ ترم است که مرا از این درس می‌اندازید.
- دکتر جواب داد: تو اگر نخواهی موشک هوا کنی و فقط بخواهی معلّم شوی قبول، ولی تو نمی‌توانی به من تضمین بدهی که یکی از شاگردان تو در روستا، نخواهد موشک هوا کند.

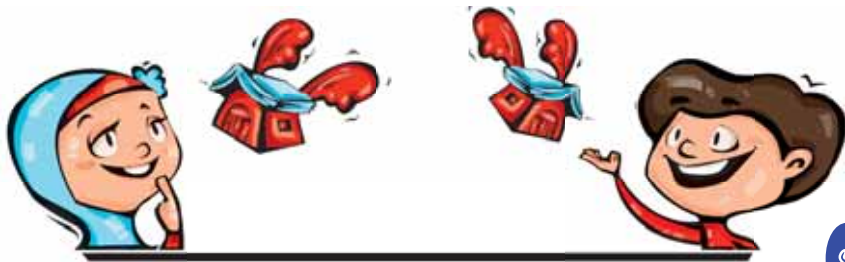
از میان کلمه‌های زیر، کلمه‌های مترادف را با رنگ آبی و کلمه‌های متضاد را با رنگ قرمز، رنگ کن.

باعث و دلیل	شوکت و بزرگی	ایما و شاره	عظمت و شکوه
طولانی و کوتاه	طولانی و بلند	آغاز و ابتدا	انتهای و آغاز
جاری و ساکن	درست و نادرست	صحیح و درست	برخی و بعضی
افزایش و کاهش	فراز و فرود	فعلاً و حالا	قدرت و توان
وطن و میهن	افزون و زیاد		

متن زیر را بخوان و کلمه‌های نادرست را علامت بزن و درست آن، را بنویس.

گاهی دشمنان به وتن ما تاخته‌اند و ما پیمان مهبت بسته‌ایم و به هم پیوسته‌ایم. فعلن دشمن توان مقابله را ندارد. با زهن و جان باید نگاه‌بان میهن باشیم.

مبالغه: یعنی بزرگ‌نمایی. فردوسی که از شاعران بزرگ ایران به شمار می‌آید، از این صنعت بسیار ماهرانه استفاده کرده است. هر گاه جمله‌ای را به گونه‌ای بازگو کنیم که در شرایط معمولی قابل اجرا نیست و آن را از حد معمول بزرگ‌تر جلوه دهیم، از صنعت مبالغه استفاده کرده‌ایم. در زندگی روزمره نیز بسیار از آن استفاده می‌کنیم.

مثال: داستان آرش که تیری را پرتاب کرد و نیمروز در پرواز بود.

آن قدر ایستادم که زیر پایم علف سبز شده است.

از صبح تا حالا منتظرت هستم.

کنایه: بعضی جمله‌ها در گفتار و نوشتار بیان می‌شوند که در ظاهر معنای ساده‌ای دارند و شاید هیچ ارتباطی هم به موضوع مورد نظر نداشته باشند، ولی وقتی که به معنای باطنی آن‌ها توجه کنیم، متوجه ارتباط آن‌ها با موضوع می‌شویم.

مثال: پایت را به اندازه‌ی گلیمت دراز کن. مرغ یک پا دارد. یک دست صدا ندارد. وقتی این عبارات و جمله‌ها به کار می‌روند، تنها به معنای دور و باطنی آن‌ها توجه شده است.

پایت را به اندازه‌ی گلیمت دراز کن:

معنی نزدیک: پای خود را به اندازه‌ی فرش زیر پایت دراز کن.

معنی دور: حد و اندازه‌ی خودت و کاری را که انجام می‌دهی، بدان.

مرغ یک پا دارد:

معنی نزدیک: این پرنده دارای یک پا است.

معنی دور: اصرار ورزیدن روی سخن یا کاری، بدون تجدید نظر کردن در آن.

یک دست صدا ندارد:

معنی نزدیک: با یک دست نمی‌توان صدایی تولید کرد.

معنی دور: به تنهایی نمی‌توان کار خوب و قابل توجهی ارائه نمود.

نشانه‌های ربط: بعضی از واژه‌ها در بین جمله‌ها قرار می‌گیرند تا باعث برقراری ارتباط در بین آن دو جمله گردند که عبارت‌اند از: **اما، ولی، بنابراین، و ...**. قابل توجه این که برای استفاده از هر کدام باید دلیل کاربرد آن‌ها را درک کرد. برای مثال از «ولی و اما» زمانی استفاده می‌کنیم که دلیل عدم انجام کاری را بیان کنیم، مانند: می‌خواستم برنامه‌ی مورد علاقه‌ام را از تلویزیون تماشا کنم ولی برق رفت یا من سر ساعت رسیدم، اما دوستم نیامد.

از واژه‌ی «بنابراین» برای نشان دادن نتیجه‌ی کاری استفاده می‌کنیم.

مثال: بارندگی در بهار خیلی خوب بود، بنابراین امسال کمبود آب نخواهیم داشت.

دوست خوبم، متن املای زیر را بخوان و از بزرگ‌ترهای مهربانت بخواه، املای آن را به تو بگویند. سپس خودت آن را از روی کتاب تصحیح کن و به سؤال‌های آن پاسخ بده.

«پاسخ کار نیک»

هورا! هورا!

این صدای بلند کیکاووس حیدری، مبصر کلاس ششم بود که با اطمینان از اردوی روز شنبه خبر می‌داد. آن‌ها برای رسیدن به این مرحله از هفت خان رستم گذشته بودند. از شست و شوی همه‌ی کلاس و جست و جوی همگانی برای پیدا کردن یک دانش‌آموز کلاس اولی که در آزمایشگاه مدرسه جا مانده بود یا تیمار پرنده‌ی زخمی که از روی شاخه‌ی درخت به زمین افتاده بود تا برملا کردن حيله‌گیری فردی قوی پنجه که به یکی از دانش‌آموزان تازه‌وارد و غریب مدرسه زور می‌گفت. بدین سان مسئولین محترم مدرسه، از بهر سپاس گزاردن به تلاش‌های آنان و پس از همدلی و گفت و گویی که با آنان به عمل آوردند، بعد از دیدن جرأت و اتحاد آنان، خطاب به ایشان گفتند: «همین طور که شما حسابی همت کردید و کارهای شایسته انجام دادید، نظر ما این است که شما را به یک اردوی خوب علمی - تفریحی ببریم». میان دانش‌آموزان (که بسیار ذوق‌زده شده بودند) همه‌همه به پا شد و با دستپاچگی شروع به تشکر از همدیگر کردند و بدین سان نتیجه‌ی همراهی و همدلی و عمل نیک خود را دریافت کردند.

با توجه به متنی که خواندی، به سؤال‌های زیر پاسخ بده.

۱ کدام دسته از کلمه‌های هم‌خانواده در متن املا وجود دارند؟

- الف. مطمئن، حقّه‌باز، غربت
- ب. متحد، مطمئن، ناظر
- پ. مناظره، قریب، مطمئن
- ت. سپاس‌گزار، اطمینان، ناظر

۲ مسئولین مدرسه چه تصمیمی گرفتند؟

- الف. بچه‌ها را به حیاط مدرسه ببرند.
- ب. بچه‌ها را به اردوی مناسب علمی - تفریحی ببرند.
- پ. یک روز مدرسه را تعطیل کنند.
- ت. بچه‌ها را هر هفته به آزمایشگاه مدرسه ببرند.

۳ بچه‌ها نتیجه‌ی چه چیزی را دریافت کردند؟

- الف. کارهای روزانه‌ی خود را.
- ب. جرأت، شجاعت و اتحاد.
- پ. همراهی، همدلی و عمل نیک.
- ت. گزینه‌های ب و پ.

♦ با مطالعه‌ی دقیق متن درس پنجم به سؤال‌های زیر پاسخ بده.

در کدام خان، رستم با «زن جادوگر» رو به رو شد؟

در بیت «خروشید و جوشید و بر کند خاک / ز سُمش زمین شد همه، چاک چاک» چه آرایه‌ای به کار رفته است؟

کلمه‌هایی را که با نشانه‌ی «ان» جمع بسته شده‌اند، از متن درس پیدا کن و بنویس.

برای هر یک از اسم‌های زیر، دو صفت مناسب از متن درس پیدا کن و بنویس.

		نبرد:			پهلوان:		
		رخش:			اژدهای:		

در متن درس کنایه‌های زیبایی به کار رفته است، آن‌ها را پیدا کن و بنویس. همچنین در مورد کاربرد معنای اصلی آن‌ها توضیح بده.

چند نمونه از عباراتی را که کنایه یا مبالغه هستند و هر روز از آن‌ها استفاده می‌کنیم، بنویس.

مبالغه‌های روزمره	کنایه‌های روزمره

در جای خالی، فعل‌های مناسب را انتخاب کن و علامت بزن.

زنگ کلاس را _____ (زدند - زده شد - می‌زنند)

زنگ دوم _____ (شد - بود)

من و بابا ————— (رفته بود - رفتیم - رفته بودیم) اداره‌ی آموزش و پرورش، یک نامه ————— (گرفتیم -

گرفته بودیم - گرفتند) که اسم مرا _____ (بنویسند - نوشتند) بعد از زنگ اوّل به مدرسه _____

(رسیدیم - رسیدید - رسیده بودیم).

جدول زیر را مانند نمونه کامل کن.

معنای دور	کنایه
در کار دیگران دخالت کردن	پا تو کفش دیگران کردن
_____	فکر نون باش که خربزه آب است.
بعد از انجام کار خود، نتیجه‌ای نگرفته است.	_____
_____	یک دست صدا ندارد.
عیب خود را ندیدن و عیب دیگران را برجسته کردن	_____
_____	با یک گل بهار نمی‌شود.

جای خالی را با کلمه‌ی مناسب کامل کن. (از جعبه‌ی واژگان کمک بگیر).

که از به امّا
ولی پس و در
بنابراین چون را

سال‌ها بود _____ علی طعم آغوشی چنین گرم را نچشیده بود. مادرش گریه‌کنان
_____ علی _____ خانواده‌اش می‌نگریست و یک یک آنان را غرق
بوسه‌های جان‌بخش و گرم می‌کرد، _____ در نگاهش سنگینی عمیق و ناگفتنی موج
می‌زد. چشمان علی تمام گوشه و کنار سالن انتظار فرودگاه را واریسی کرد _____
گم کرده‌اش _____ نیافت. _____ رو به مادر کرد و پرسید: _____ پدر
کجاست؟ _____ مادر تنها توانست با اشک‌هایش پاسخ سؤال علی را بدهد.

تصوّر کن به یک جنگل زیبا رفته‌ای، حالا چه صداهایی می‌شنوی، چه بویی به مشام تو می‌رسد، به چه چیزی دست

می‌زنی و چه چیزهای زیبایی می‌بینی و چه میوه‌های خوشمزه‌ای از جنگل می‌خوری؟

در مورد همه‌ی این‌ها یک بند زیبا بنویس.

سه بیت پایان درس «هفت خان رستم» را به زبان ساده و نثر روان بنویس.

«ز بهر نیایش، سرو تن بُشُست
از آن پس نهاد از بر خاک سر
چنین گفت: کای داور دادگر!
تو دادی مرا، گردی و دستگاه»

۱۵ کلمات مترادف را به هم وصل کن.

به بند می کشد

پایان

رو به رو

آفریدگار

قدرتمند

رویارو

یزدان

قوی پنجه

اسیر می کند

فرجام

۱۶ واژه‌های زیر را بخوان و آن‌ها را در یک جمله به کار ببر.

ظهر:

زهر:

قول:

غول:

۱۷ هم خانواده‌ی هر کلمه را از متن درس پیدا کن و بنویس.

رخسار

مقصود

مخاطره

توفیق

داستان کوتاه زیر را تا ۴ سطر ادامه بده.

وقتی از خواب بیدار شدم، احساس کردم خیلی سرحال هستم و بسیار گرسنه، به همین خاطر، از مادرم خواهش کردم ۱۰ تخم مرغ برایم نیمرو کند. نیمروها را با سه لیوان آب پرتقال خوردم و بعد رفتم که

۱ کلمه‌های زیر را در دو جمله‌ی متفاوت استفاده کن.

بنابراین

خیر و شر

۲ از بین کلمه‌های زیر، کلمه‌های جمع را پیدا کن و در جدول قرار بده.

«اژدها، داستان، بزرگان، بستگان، یزدان، بوستان، کارگردان‌ها، آب‌نماها، رها»

	جمع با «ها»
	جمع با «ان»

۳ جمله‌های زیر را کوتاه کن و جمله‌های جدید بنویس.

الف. من یک پرنده‌ی زیبای خوش‌آواز و خوش‌رنگ هستم. من یک طوطی هستم.

ب. کوهنوردان برای بالا رفتن از کوه‌های بلند و پر برف و عظیم، باید از وسایل مجهّز و کامل و مناسب استفاده کنند.

۴ جدول را با کلمه‌های مناسب پر کن.

کلمه	هم‌خانواده	کلمه	مخالف
خارج		دشوار	
حاصل		توانا	
شاغل		شروع	

۵ مفهوم بیت «با این که سخن به لطف آب است / کم گفتن هر سخن، صواب است» را در چند جمله بیان کن.

۶ در عبارت‌ها و جمله‌های زیر کنایه و مبالغه را مشخص کن.

الف. به اولاد چون رخس نزدیک شد به کردار شب، روز تاریک شد

ب. برآشفت برسان پیل ژیان یکی تیغ تیزش بزد بر میان

پ. به یاد مادر خود افتاد که هر وقت کارش گره می‌خورد، می‌گفت: «یا ضامن آهو!»

ت. آن‌ها شروع به بحث و گفت‌وگو کردند. فاطمه خیلی سعی داشت مریم را قانع کند و دلیل بیاورد که حرفش درست است. در نهایت مریم کوتاه آمد و بحث را پایان داد.

۷ تصویر زیر به کدام کنایه اشاره دارد؟ کنایه را بنویس و آن را در یک بند توضیح بده.

بلی تاحدودی خیر

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

خود ارزیابی

- اسم‌های جمع و مفرد را از هم تشخیص می‌دهم.
- کلمه‌های هم‌خانواده و مخالف را می‌شناسم.
- می‌توانم جمله‌های بلند را به جمله‌های کوتاه تبدیل کنم.
- مبالغه و کنایه را درست تشخیص می‌دهم و از آن‌ها در نوشته‌ها استفاده می‌کنم.
- به ضرب‌المثل علاقمندم و مفاهیم آن را تشخیص می‌دهم.

۱

زبان موجودی زنده است، زیرا

- ۱) زندگی‌اش، فراز و فرودها و داستانی طولانی دارد.
- ۲) از آغاز تاریخ میهن عزیزمان آغاز شده و همچنان ادامه دارد.
- ۳) پیوسته بر زبان جاری است.
- ۴) همه‌ی موارد

۲

املاي کدام دسته از واژه‌ها درست نیست؟

- ۱) بزرگ، بزرگ‌تر
- ۲) اعضا، ذهن
- ۳) چندگانگی‌هایی، گلدان‌ها
- ۴) عامله پیوسته‌گی، معمولن

۳

چرا یادگیری خط دشوارتر است؟

- ۱) زیرا در نوشتن، قواعد به کار گرفته می‌شوند.
- ۲) زیرا دقیق‌تر باید کار شود.
- ۳) زیرا خط، مقدمه‌ی آوا و صدا است.
- ۴) چون از وقتی به وجود آمده، در طول زمان تغییر کرده است.

۴

متضاد کدام واژه درست نیست؟

- ۱) موفقیت: پیروزی
- ۲) آرام: سریع
- ۳) سخت: سهل
- ۴) پایان: آغاز

۵

کدام یک از رابطه‌های زیر مانند رابطه‌ی راست و دروغ است؟

- ۱) مهربان و صمیمی
- ۲) بلند و کوتاه
- ۳) بدی و زشتی
- ۴) وسیع و پهناور

۶

کدام یک از گزینه‌های زیر ضرب‌المثل است؟

- ۱) خون از سرش، چو رود فرو ریخت
- ۲) زبان سرخ، سرسبز می‌دهد بر باد
- ۳) خروشید و جوشید و برکند خاک
- ۴) بدو تاخت مانند آذر گشسب

۷

کدام ترکیب با بقیه‌ی ترکیب‌ها متفاوت است؟

- ۱) دراز و طولانی
- ۲) فرود و فراز
- ۳) ظاهر و آشکار
- ۴) آخر و عاقبت

۸ کدام دسته از کلمات هم‌خانواده هستند؟

- ◆ (۱) اعمال، علم ◆ (۲) تظاهر، ظاهر ◆ (۳) عزّت، عظمت ◆ (۴) خوار، خار

۹ بیت زیر دارای چند جمله است؟

- «بزد تیغ و بنداخت از بر، سرش
فرو ریخت چون رود خون از برش»
- (۱) دو جمله
  (۲) سه جمله
  (۳) چهار جمله
  (۴) پنج جمله

۱۰ در کدام بیت «مبالغه» به کار رفته است؟

- ۱) ای مادر عزیز که جانم فدای تو
 ۲) از آن پس نهاد از بر خاک، سر
 ۳) بزد تیغ و بنداخت از بر، سرش
 ۴) ای نام تو بهترین سرآغاز
- قربان مهربانی و لطف و صفای تو
 چنین گفت: کای داور دادگر
 فرو ریخت چون رود خون از برش
 بی‌نام تو نامه کی کنم باز

قربان مهربانی و لطف و صفای تو
چنین گفت: کای داور دادگر
فرو ریخت چون رود خون از برش
بی‌نام تو نامه کی کنم باز

۴ ۳ ۲ ۱ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱ ۴ ۴ ۳ ۲ ۱ ۳ ۴ ۳ ۲ ۱ ۲ ۴ ۳ ۲ ۱ ۱
 ۴ ۳ ۲ ۱ ۱۰ ۴ ۳ ۲ ۱ ۹ ۴ ۳ ۲ ۱ ۸ ۴ ۳ ۲ ۱ ۷ ۴ ۳ ۲ ۱ ۶